

Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu
Rocznik 95 — Zeszyt 2

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Julia Mozdzeń

**Przedstawianie świata
przez kronikarzy gdańskich
na przełomie XV i XVI wieku**

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersYTETU
MIKOŁAJA KOPERNIKA

Toruń 2016

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział 1	
Źródła	19
1. 1. Uzasadnienie doboru źródeł	19
1. 2. Ogólny stan badań nad źródłami	25
1. 3. Charakterystyka źródeł	29
1. 3. 1. Johann Lindau	29
1. 3. 2. Jakob Lubbe	32
1. 3. 3. Caspar Weinreich	37
1. 3. 4. Bernt Stegmann	42
1. 3. 5. Simon Grunau	46
Rozdział 2	
Mieszkańcy Gdańska: historia i tożsamość	49
2. 1. Mieszkańcy Gdańska	49
2. 1. 1. Charakterystyka grup społecznych i pochodzenie etniczne	49
2. 1. 2. Zapiski kronikarskie gdańskich kupców	53
2. 1. 2. 1. Johann Lindau	53
2. 1. 2. 2. Jakob Lubbe	63
2. 1. 2. 3. Caspar Weinreich	70
Tożsamość	70
Źródła informacji i wykształcenie	76
Horyzont geograficzny	84
2. 2. Historia Gdańska a opisy dziejów	91
2. 2. 1. Bernt Stegmann	94
2. 2. 1. 1. Związek Pruski — konieczność dziejowa	99
2. 2. 1. 2. Wzorce uniwersalne	107
2. 2. 1. 3. Przedstawienie dziejów Gdańska na tle dziejów regionu	115
Najstarsze dzieje miasta	115

Współczesne kronikarzowi dzieje Gdańska	120
Relacje proveniencji obcej	134
2. 2. 1. 4. Wnioski	139
2. 2. 2. Simon Grunau	145
2. 2. 2. 1. Najstarsze dzieje Gdańska	145
2. 2. 2. 2. Współczesne kronikarzowi dzieje Gdańska	153
Zwierciadło społeczeństwa pruskiego	158
2. 2. 2. 3. Wnioski	167
2. 3. Podsumowanie	168
Rozdział 3	
Przestrzeń miejska i środowisko naturalne	173
3. 1. Miasto — jego funkcjonowanie i ideał	173
3. 2. Gdańsk — architektura i przestrzeń	180
3. 2. 1. Fortyfikacje i przedmieścia	181
3. 2. 2. Przestrzeń miasta — przestrzeń komunikacji	186
3. 2. 3. Dom mieszczkański	192
3. 2. 4. Zapiski budowlane w księdze Caspra Weinreicha	193
3. 2. 5. Przestrzeń sakralna	197
3. 2. 6. Wnioski	204
3. 3. Środowisko przyrodnicze	205
3. 3. 1. „Właściwości” pruskiej krainy	209
3. 3. 2. Wpływ ciał niebieskich	217
3. 3. 3. Żywioł powietrza i wody	221
3. 3. 4. Żywioł ognia	246
3. 4. Podsumowanie	251
Rozdział 4	
Świat nadprzyrodzony	253
4. 1. Bóg	258
4. 2. Syn Boży	269
4. 2. 1. Chrystus Bolesny	269
4. 2. 2. Kult wizerunków a reformacja	275
4. 2. 3. Kult eucharystii	280
4. 3. Najświętsza Maria Panna — Matka Boża — Królowa Niebios	288
4. 4. Aniołowie	302
4. 5. Święci Pańscy	306
4. 5. 1. Patroni związani z żywiołem wodnym	307
4. 5. 2. Patroni chorych i ubogich	317
4. 5. 3. Patroni rodziny	322
4. 5. 4. Autorytet świętych w służbie polityki	327

4. 5. 4. 1. Chrystianizacja	327
4. 5. 4. 2. Objawienia	337
4. 6. Podsumowanie	341
Zakończenie	347
Aneks	
Edycja fragmentów kodeksu Bernta Stegmanna niewydanych drukiem poprzedzona rekonstrukcją struktury dzieła	359
Załącznik 1. Struktura kodeksu Bernta Stegmanna	359
Załącznik 2. Pieśń do ziemi pruskiej	363
Załącznik 3. Kolofon	365
Załącznik 4. Zapiski o historii świata	365
Załącznik 5. Lista zamków i miast	370
Załącznik 6. Relacja o rewolcie gdańskiej z 1416 r.	371
Załącznik 7. Zapiski rocznikarskie różne	372
Załącznik 8. Zburzenie Akki	374
Wykaz skrótów	385
Bibliografia	387
Indeks osobowy	451
Indeks geograficzny	469
Die Weltdarstellung der Danziger Chronisten na der Wende vom 15. zum 16. Jahrhundert. Zusammenfassung	477
Gdańsk chroniclers' representation of the world at the turn of the 15 th and 16 th c. Summary	489